



מהר"ל על התורה

עש"ק פ' שופטים, תשפ"ג

For sponsorship and dedication opportunities, visit yukolleLA.com/donate

הקדמה למחשבת המהר"ל ולספר גור אריה

1. שער בלאט לספר גור אריה

ביאור על פירוש רש"י ז"ל על חמשה חומשי תורה. לבאר פירושו לתלמידים המעיינים כי ראשון הוא לכל פירוש לפרש הפשט. גם כלול מתלמוד ואגדת מדרש רבות... גם לבאר דבריו אם האמת אתו... ולברר כל מה שבא בדבריו מדברי רז"ל; אם בהלכה לברר עומק ההלכה, ואם באגדה לבאר אותה על פי סודה וטוב טעמה... עד שהחיבור הזה הוא נאות אף לגדול והוא אריה בתורה, וליניק וחכים גור בתורה. לכן שם חיבור הזה גור אריה...

2. חידוש אגדות, יבמות כד.

אין המקרא יוצא מידי פשוטו וכו' – גילו לנו שאין לעקור הפשט כלל אבל הוא נשאר. והדרש שדרשו בו הוא עומק הכתוב. למה הדבר דומה: לאילן ששורשו עומד בארץ מוציא ענפים ומוציא עוד פירות ועלים, והכל יוצא משורש אחד, וכך הפשט הוא שורש הכתוב, ומתפשט אח"כ לכמה דברים שמסתעפים, ומשתרגים ממנו כמה ענפים לכל צד.

פרשת שופטים

3. פרשת שופטים (פרק ט"ז-י"ז)

(יח) שִׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֶּן לָךְ בְּכֹל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וְשָׁפְטוּ אֶת הָעָם מִשְׁפָּט צֶדֶק: (יט) לֹא תִטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תִכִּיר פְּנִים וְלֹא תִקַּח שֹׁחַד כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֶר עֵינַי חֲכָמִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים: (כ) צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחֲיֶה וַיִּרְשֶׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: ס (כא) לֹא תִטֶּע לָךְ אֲשֶׁרָה כָּל עֵץ אֲצֶל מִזְבַּח יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָךְ: ס (כב) וְלֹא תִקֵּים לָךְ מִצֵּבָה אֲשֶׁר שָׁנָא יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ: ס (א) לֹא תִזְבַּח לִיקְוֶה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם כָּל דָּבָר רָע כִּי תוֹעֲבֶת יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ הוּא: ס

4. רש"י (טז:יח)

שופטים ושוטרים - שופטים, דיינים הפוסקים את הדין. ושוטרים, הרודין את העם אחר מלכותם. שמכין וכופתין צמקל וברלועה עד שיקבל עליו את דין השופט:

גור אריה (אות י"ז)

ואיפכא ליכא למימר, דשופט הוא הרודה וכו', דמתחלה הוא פוסק הדין, ואחר כך כופין אותו לקיים... אי נמי, שופט הוא מלשון 'משפט', שפוסק המשפט, ו'שוטר' מלשון 'אם תשים משטרו בארץ' (איוב לח, לג), שפירושו רז"ל (ב"ר י, ו) שאין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה שמכה אותו ואומר גדל. אם כן לשון 'שוטר' הוא רדיה:

5. רש"י (טז:כב)

ולא תקים לך מלצה - מלצת אצן אחת, להקריב עליה חפילו לשמים: אשר שנה - מזבח אבנים ומזבח אדמה לזה לעשות, ואת זו שנה כי חק היתה לכנענים. ואף על פי שהיתה אהובה לו צימי האבות עכשיו שנהא, מאחר שעשהוה אלו חק לעבודה זרה:

גור אריה (אות כ"ח)

עכשיו שנהא. אף על גב דגם מזבחות היו להם, דכתיב (שמות לד, יג) "את מזבחותם תתוצון", פירש הרמב"ן דמצבה עשו יותר חוק לעבודה זרה... ולי יראה דאינו דומה מזבח אבנים, דלא שייך בזה 'חוק לעבודה זרה', דזה המזבח לא היה רק כמו שאר כלי שרת, דהמזבח נמי היה להקריב עליו, ואין זה 'חוק לעבודה זרה', דלשון 'חוק' שייך אדברים שאינן כן אצל כל העולם... וסתם הקרבה היא על מזבח, ואין סתם הקרבה היא על מצבה, ולכך נאסר. וזה לא שייך במזבח, דאם לא כן יאסור גם כן להקריב בשר, אחר שעובדים [כך] לעבודה זרה... והכי נמי מזבח, הכל היו עובדים במזבח, וכי בשביל שגם אלו עובדים במזבח נאסור לעבוד השם יתברך במזבח. דלא שייך בזה 'חוק

מהר"ל על התורה

עש"ק פ' שופטים, תשפ"ג

For sponsorship and dedication opportunities, visit yukolleLA.com/donate

לעבודה זרה, דעיקר הקרבה הוא במזבח. רק האבות בחרו במצבה, ואין זה סתם הקרבה, והנה עשאו הכנענים זאת העבודה חוק לעבודה זרה, אסר מילתא דהיא יחוק לעבודה זרה, כך יראה:

נתיבות עולם נתיב הדין פרק א'

ולפיכך אמרה תורה מזבח אבנים תעשה לי, כי מזבח אבנים יש בו רבוי אבנים ומזבח זה ראוי אל הש"י אשר הוא כולל הכל, אבל הע"ז שזה עובד לאש וזה למים וכולם כחות פרטים אינם כוללים, היה להם מצבה אחת, אע"ג שהיתה מצבה אהובה בימי האבות שאז אף שהש"י כולל הכל היה כל א' מן האבות דבק במדה מיוחדת ולכך היו מקימים מצבה, וכאשר באו ישראל שהם אומה כללית והם דבקים בו יתב' לא בכח פרטי רק בכח כללי הן של השם יתב', ולפיכך שנא אז המצבה שהיא שייכת אל הע"ז שהיא כח הפרטי בלבד, כי כאשר מקים מצבה הוא כאלו עושה זה לע"ז שהוא כח פרטי...

חידושי אגדות למהר"ל סנהדרין דף עמוד ב

ועוד יש לך להבין איך מי שהוא מעמיד דיין שאינו הגון כאלו נוטע אשירה ובמקום ת"ח כאלו נוטע אשירה אצל המזבח, כי האשירה הוא שמגדל דבר אחד הארץ, וכאשר הוא נוטע אשירה הוא מגביה דבר זה שמגביה לעשות אלקות לעבדו אשר אינו אלוה. ולפיכך אותם שעבדו ע"ז היו בוחרים ביותר באשירה, כי היו מגדלים כח אשר היו עובדים אותה. והתורה אמרה מזבח אדמה תעשה [לי], כי אין העבודה אל הש"י לגדל אותו, כי הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים וגדולתו על הכל והוא עונותו, כמו שאמרו ז"ל (מגילה ל"א א')... לכך אמרה תורה לא תטע לך אשירה אצל מזבח ה' אלקיך, כי הם שני הפכים זהו הגבהות וגדול זה, והוא יתברך ענותנותו על כל המדות. לכך אמר מזבח אדמה תעשה. ולכך אמר המעמיד דיין שאינו הגון, ומגדל מי שאינו ראוי להיות דיין, וזה כאלו נוטע אשירה שמגדל ומגביה דבר שהוא זר. ובמקום ת"ח כאלו נוטע אשירה אצל מזבח ה'...

נתיבות עולם נתיב הדין פרק א

ובמדרש (דב"ר פ"ה) אמר רב אחא בא וראה שש מעלות היה לכסאו של שלמה מנין שנאמר שש מעלות לכסא, ובפרשה זו כתובים ששה דברים בלא תעשה ואלו הן לא תטה משפט ולא תכיר פנים ולא תקח שוחד ולא תטע לך אשירה ולא תקים לך מצבה ולא תזבח לה' אלהיך שור ושה הרי ששה והיה הכרוז עומד לפני כסא של שלמה כיון שהיה עולה מעלה ראשונה היה כורז לא תטה משפט, מעלה השניה היה כורז... ויש לתמוה הרבה מאוד מה אלו ששה דברים זה לזה, ויש לפרש כי הכסא שייך בו משפט... ולפיכך כאשר עלה שלמה בכסא היה מכריז לא תטה משפט אם ירצה לשבת על הכסא ויהיה כסא שלו כסא קיים. וכאשר עלה עוד מעלה היה מכריז לא תכיר פנים במשפט... שלא יאמר עשיר הוא ואין כבודו לחייב אותו אזכנו ואח"כ אומר אליו שישלם... מעלה שלישית היה הכרוז אומר לא תקח שוחד, ודבר זה עוד יותר שלא יקח שוחד אפילו לשפוט אמת... הרי אלו ג' מדריגות כל אחת יותר מן הראשון... ואלו שלשה הראשונים כלם הוא שחוטא במשפט אל האדם, ושלושה אחרונים שחוטא אל הש"י. והמלך מפני שהוא מלך יש לעשות משפט לבריות כי זהו מלכותו, ומפני שהוא מלך יש לחשוש כי ירום לבבו... ולכך לא יטע אשירה... ואח"כ במעלה החמישית היה יוצא הכרוז לא תקים לך מצבה אשר שנא ה' אלהיך, שזה ג"כ מענין ע"ז... הכרוז הששי היה אומר לא תזבח שור או שה כל מום רע, דבר זה ג"כ מענין ע"ז... קרבן פסול שייך לאלהים אחרים שהם חסרים ובעלי מום, ולפיכך כאשר מקריב קרבן פסול דבר זה מענין ע"ז, וכאשר המלך עושה משפט השייך לאדם והשייך להש"י יהיה לו כסא משפט מקיים ומיושב לגמרי.

6. פרקי אבות ד:כב

...הוא הדיין הוא עד הוא בעל דין... שאין לפניו לא עולה ולא שכחה ולא משוא פנים ולא מקח שוחד שהכל שלו...

דרך חיים (שם)

יש לך לדעת כי השוחד שמקבל מאחר נעשה עמו דבר אחד כי הוא מקבל מאתו, ולכך נקרא שוחד שהוא חד כלומר שנעשה הוא והדיין חד, ואז לא נמצא הדין מן הדיין כי אין דין רק כאשר הדיין נבדל מן הבעל דין... ולפיכך יש לחשוב כי הוא יתברך מקבל הכבוד מן האדם ונעשה עמו אחד ואין כאן דין... ולכך אמר שאין הדבר כך שהרי הכל שלו ומאחר שהכל שלו אין כאן שוחד שיהיה נעשה עם הבעל דין אחד, כי אף אם הנבראים נותנים כבוד אל הש"י מפני שהכל של הש"י, אין כאן קבלה מזולתו...